

270 pokládám za dekadenci. Samý šutr a písek: nastavovaná kaše. Aby to kat spral.

— Oslavený delinkvente, máte snad přede dnem popravu ještě nějaké zvláštní přání?

— Ano. Abyste mi vlezli všichni na záda.

— Hoho! Toho bohdá nebude.

— Když bohdá, tož si řekněte: Toho bohdá nebude, aby král český z bitvy utikal. Podstupte nemožné a vlezte mně přece na záda.

— Sbohem tedy, pane, a na shledanou!

— Vem vás ďas. A na neshledanou!

Rozhovor s F. X. Šaldou

271

1. Jaký je váš poměr ke komunismu a k Ruské revoluci? Co soudíte o ruské sovětské kulturní práci?

Individualismu a liberalismu, domnívám se, jest důkladně odzvoněno. Piplat se se svým drahocným já, vrnět nad ním a náladkařit s ním, to všechno začíná být policejně zakázáno; *a myslím na prospěch poesie a umění. Osobnost* i při tom, račte si toho dobře povšimnout, přijde v umění a poesii ke svému; ale jen osobnost silná! A to je právě zisk pro poesii. Budeme ušetřeni napříště pouhé zajímavosti — budeme mít co činit se *zákonností* osobnosti. Osobnost pronikne i v tomto novém nadosobním pojímání, o tom není pochyby; co v něm zahyne, bude jen slabošství a polovičatost. A proto: vítáno buď.

Z tohoto zásadního hlediska je mně sympatický komunism, třebaš nejsem komunista v politickém smyslu slova; již proto ne, že nejsem marxista. (Na mne víc než Marx působili francouzští socialisté, ze starších Proudhon, z nových Sorel.) Za několik desetiletí uvidí teprve i dnešní odpůrci, co jest mně jasné již dnes: jak důkladně vyčistil i v tvorbě básnické půdu i vzduch; kolik smetl a jiného neřádu i tu odplavil a vymetl!

O Ruské revoluci a sovětské práci kulturní se zde šířiti nemohu, protože jich neznám vlastním studiem z první ruky. K tomu bylo by mně třeba vlastního názoru a odborného studia; ale k tomu nemám již času. Času, pokud mně zbývá, musím užítí k tomu, abych dokončil své rozdělané práce; není jich málo.

272 Ale pokud jsem o věci informován, literární věda a kritika razí si v sovětském Rusku nové dráhy.

Tvorba přináší na příklad významnou kapitolu z díla Šklovského o formální analýze prózy. To je věc velmi cenná, metodicky jemná a důmyslná, pro budoucnost velmi plodná; zde by se mohli mnoho učit naši literární historikové. Nejsou to ovšem všechno vědecké Ameriky, něco zbrusu nového a neslýchaného; naopak: Šklovskij je tu v souhlase s vývojem západním, byť šel přitom cestou samostatnou. Z anglické literatury čtu právě *Remeslo romanopisecké* od Percy Lubbocka; z německé literatury knihy Walzelovy, *Gehalt und Gestalt i Wortkunstwerk*, a hlavně smělou syntézu Friedmannovu *Die Welt der Formen*. To právě vyznačovalo vždycky Rusy; byli zároveň dobře národní i dobře světoví. Nezastavovali se nikdy v půli cesty; dovedli domyslit. A umějí to dnes po revoluci ještě lépe a karakterněji než před ní.

2. Co soudíte o renesanci katolicismu?

Že je velmi žádoucí. Náš katolicism býval v 19. století a nedávno ještě velmi slabý, nedůstojně slabý k úkolu, který měl míti právě v naší zemi. Opakuji to stále: abychom měli silnou tvorbu, máme míti alespoň dvojí tradici sobě odporující. Tradice, ač má-li míti to slovo vůbec smysl, nesmí se překládat slovy pohodlí, setrvačnost, spokojenost, jistota, nýbrž naopak: slovy zápas, boj, soupeření. Je to slovo dynamismu, dramatismu. Na renesanci *dobrého* katolicismu mělo by záležeti všem Čechům, i nekatolikům, i protikatolikům. Jak máme mít dobrou a silnou tvorbu odboje, vzpoury, revoluce, když nemáme dobrou a silnou poesii řádu, kázně, pokory? Vždyť odboj, vzpoura, revoluce, mají-li býti trvalé hodnoty, musí býti také sui generis řád a kázeň a síla — pouhá křeč, pouhá reakce rozhodně nestačí.

Jest ostatně jistý druh katolicismu — ve Francii říká se „uvědomělý“ nebo „integrální“ —, v jehož stínu ani tráva neroste, natož poesie. Barrès poznal ho nedlouho před svou

273 smrtí, když se vrhl neurvale na jeho *Jardin sur l'Oronte*, a varoval před ním, on, který jistě katolicism miloval a katolicismu rád sloužil. Toho „integrálního“ katolicismu, jednou rozumářsky brutálního, jindy sofisticky úlisného a vždycky mrtvého, poznali jsme zvláště my v Čechách až víc než slušno a dovoleno; a *tento* katolicism poškodil v Čechách víc věc církve než její největší nepřátelé a odpůrci. Český katolicism nepotřebuje nijakých oklepků Massisů nebo Maritainů, nýbrž tvůrčího ducha abbé Bremonda, stejně spanilého jako silného, který dovede i poesii i mysticismu dáti, což jejich jest.

(Abych byl spravedlivý, musím ovšem dodat, že v Čechách měli jsme a máme nad všechnu míru a slušnost také obdobného protestantismu, hluboce podezíravého ke vší životní plnosti, síle a radosti tvůrčí a nepřátelského jí a stejně nebezpečného proto tvorbě básnické.)

3. Co soudíte o sociabilitě umění?

Nejlepší socialisté v umění, soudím, jsou ti, kdož o tom nejméně mluví, kteří si to nedávají do programu.

Nakresli dokonalou bytost a ona si sama již podmaní čtenáře a zformuje ho ke své podobě. Veliké typy básnické jsou vždycky i do jisté míry věštecké: předjímají budoucnost, neopisují jen přítomnost.

Dnes se socialisací rozumí často u nás sentimentalita sociální, dokonce někde i filantropie. To je pak ubohé. Mnohem důležitější, než aby literatura dojíkala, jest, aby zažehovala, rozněcovala *lásku k dokonalosti*, aby byla ohněm, který tříbí zlato. Sociální poesie jest ta, která ví, že život poesii napodobí, že otcové, kteří promilovali ve svém mládí Stendhala, plodí děti k podobě hrdinů.

Dnes je navýsost třeba poesie, která by moderního člověka zbrojila. Každé rozcitlivování jest špatná stránka romantismu; zanášá do života mikroby tlení.

4. *Jak byste psal dnes své Boje o zítřek a jak si představujete, aby je napsala mladá literární generace?*

Jak jsem šťasten, že Boje o zítřek už nebudu psát! Něco z nich platí podnes, jinak vyrostly z aktuálních bolestí. Můj názor je, že jdeme do nového středověku. Ideály renesance se dnes využívají. Zároveň s nimi se využívá přírodní sentimentalita, naturism každé podoby, nápodoba přírody naturalism. Přichází nová vláda řádu ducha a nová objektivita, nové odsubjektivnění, podřadění se novému řádu.

5. *Co soudíte o poměru básníka a člověka?*

Jsou básníci, kteří nepodávají konfese, což je velmi zdravé. Ve zdravých dobách je básník nadosobní, poesie je mu funkcí v poznávání života věčného. Proto Mallarmé zastihuje dnes úplně Verlaina. Objektivní typ básníka je na postupu. Měli bychom se zbavovati bolestínského konfesionalismu. Dobrá zpověď není ještě dobrá báseň. Kdo se chce mocí mermo zpovídat, jdi do zpovědnice nebo k psychoanalytikovi, ale nepiš veršů.

6. *Jaký je váš názor na aplikaci Freudových analytických metod v umělecké kritice?*

Teorie Freudova není celá pravda. Jsou v ní dvojsmyslnosti. Nemá na příklad jednosmyslného kritéria podvědomí. Je pravda, že velká řada individuí má sklony, které by společnost zničily a proti nimž se musí společnost bránit tím, že zde přikládá zábranu. U některých básníků jsou tyto sklony stlačeny do podvědomí a vynořují se pak v tvorbě sublimované. Zdá se mně, že Freudova analyza má pro literární historii význam jako nauka pomocná; některé věci může osvětlit. Jsou však básníci, u kterých sublimace podvědomí není. Jsou básníci mnohem intelektualističtějšího typu, než jaký Freud předpokládá.

Kolem almanachu Vpád barbarů

1. *Literární Praha na sklonku let osmdesátých minulého století — Kroužek kolem Viléma Mrštíka — H. G. Schauer a Vilém Mrštík — 2. Vpád barbarů — Síla a syla — Nakladatel, který zklamal — 3. Literární odbor Umělecké besedy — J. V. Frič, Jan Váňa, Josef Holeček — Obuvnický mistr, který zapomněl šiti boty — Protektor poněkud nespolehlivý*

1. *Praha let osmdesátých, Mrštík, Schauer*

Nikdo se nelekej! Není nijaké příčiny k znepokojení. Země je dobře zpacifikována a zkonsolidována. Ostatně, abys byl úplně kliden: nevyšel a nikdy již doufám nevyjde almanach o názvu tak dobovatelském. Byl to atentát připravený na dobrou českou vlast roku 1888, ale selhal. Pekelný stroj, který vůbec nevybuchl. Jinak by bylo rozmetáno, udělej mi to k vůli a nepochybuj o tom, všecko kolem něho aspoň v okruhu desíti mil.

Je něco směšnějšího než pekelný stroj, který selhal? Almanach, který měl udělat díru do světa a jenž vůbec nevyšel? Vpád barbarů žil žel jen asi rok v našich představách a snech život sice bouřlivý, ale bližním nebezpečný a zemřel také v nich; a já vynáším dnes ze své paměti jako ze starého herbáře jeho zeschlou, rozdrolenou mrtvůlku, plísni již čpící, scvrklou, zcela nepodobnou tomu krevnatému obru, který žil v naší mladé obraznosti.

Těmi „barbary“, kteří chtěli „vpadnout“ do tehdejšího přestárlého a odumírajícího českého světa, do úpadkového území českého Říma, byli jsme my, tehdejší mladí čeští veršovci a prozatéři seskupení kolem Viléma Mrštíka, tehdy občana vinohradského. Bylo nám kolem dvacíti, rozuměj nejmladší vrstvě bylo kolem dvacíti; a tu nejmladší vrstvu tvořili kromě mne Borecký, asi o 1¹/₂ roku mladší než já, Hladík asi o rok